

Повишаването на устойчивостта и адекватността на пенсионните системи е първостепенна цел на реформите във всички страни, като всяка от тях възприема пенсионен модел, който отговаря в най-оптимална степен на националните особености и икономическите реалности. Макар че в повечето държави реформите целят повишаване на финансовата стабилност на пенсионните модели, този процес е съпроводен от редица трудности, с които страните трябва да се справят. Нарастването на средната продължителност на живота и застаряването на населението, стремежът към по-високи пенсионни доходи, ограничаването на ранното пенсиониране и насърчаване на по-продължителното трудово представяне, предлагането на нови пенсионни продукти, са само част от предизвикателствата, поставени пред съвременните пенсионни системи. България не стои в страни от тези трансформации, а се стреми да отговори на тях своевременно, според своите социални, икономически, демографски и исторически специфики.

Настоящото издание представлява монографичен труд, посветен на някои съществени аспекти на еволюцията на пенсионната система в България. Вниманието е фокусирано върху избрани ключови проблеми при изграждането на съвременен пенсионен модел, гарантиращ сигурност, устойчивост и адекватност на системата, стремежи се да отговори на все по-нарастващите очаквания към него. Актуалният и обобщен поглед върху познатите теоретични концепции за проблемите на пенсионното осигуряване допринася за обогатяването на научната теория и нейното практическо приложение.

Монографията има практическа насоченост и цели да представи някои от съвременните предизвикателства пред пенсионноосигурителния модел в страната ни. Познавайки се на задълбочения анализ на системата за пенсионно осигуряване, са открити някои крайъгълни камъни в нея, които са провокирани от демографските, социалните и икономическите особености у нас. Основавайки се на този анализ и на проучения опит на България и на други страни, са отправени някои предложения за оптимизиране на модела, като

се постави акцент върху силните му страни и се ограничат неговите недостатъци.

Анализирани са някои от съвременните проблеми пред пенсионните системи, като демографските промени и тяхното отражение върху пенсионното осигуряване, възможностите за гъвкаво пенсиониране, рисковете при прехвърляне на средства между солидарната и капиталовата пенсионна система, мултифондовете и възможността за оптимизиране на инвестиционния риск по време на жизнения цикъл на лицата, инвестициите в инфраструктурните проекти и новите алтернативи, които разкриват те пред пенсионните компании, общоевропейският продукт за лично пенсионно осигуряване и насърчаването на мобилността на граждани в рамките на ЕС.

Монографията би могла да бъде полезна както на студенти, изследователи и специалисти, изучаващи теорията и практиката на пенсионното осигуряване, така и на експерти в тази област, работещи в държавната администрация и частния сектор, които са съпричастни с проблемите на солидарната и капиталовата пенсионна система. Тези и много други предизвикателства, свързани с тях, върху които е поставен фокусът на настоящия труд, биха могли да послужат за прогнозиране на някои от потенциалните рискове на пенсионните системи и за предотвратяване на неблагоприятните последици от тях. На базата на направения анализ биха могли да се разработят политики за повишаване на стабилността на българския пенсионен модел и за повишаване на адекватността на пенсионните плащания.

Своевременното идентифициране на проблемите на пенсионноосигурителната система във фазата на натрупване и фазата на изплащане на средствата е от първостепенно значение за стабилността на пенсионния модел с оглед на факта, че приближава моментът на стартиране изплащането на пенсии на първите участници в универсалните пенсионни фондове, които трябва да бъдат наясно с натрупаните си осигурителни права и пенсиите, които ще получат.

ВЪВЕДЕНИЕ

Тристълбовият пенсионен модел, въведен поетапно в България в началото на XXI век, е реформиран непрестанно, за да бъде по-адекватен на променящите се потребности на осигурените лица. Това е свързано с множество предизвикателства, на които трябва да отговори пенсионноосигурителната система, касаещи постигането на нейната финансова стабилност и гарантиране на дългосрочната ѝ платежоспособност. През всички тези години се променя естеството на социално-икономическите проблеми, което налага постоянна еволюция на осигурителния модел. Трансформациите, които се извършват в социалната сфера, трябва да бъдат добре проучени и задълбочено анализирани, за да могат да се прогнозира техните бъдещи динамични промени, както и да се планират подходящи социалнозащитни политики. Реформите се правят поетапно, без резки промени, за да се съхрани доверието на лицата в осигурителната система и да се направи оценка на въздействието им върху всички нейни аспекти. Същевременно преценката на ефективността на извършените реформи е особено трудна, поради отдалечеността във времето на резултатите от нововъведенията.

В днешно време на лицата им се налага да работят все по-дълго време и да натрупат по-голям осигурителен принос в системата, което води до необходимостта от прилагане на иновативни пенсионни схеми, комбиниращи висока доходност и умерени нива на риска. Тъй като осигурителните продукти, предлагани у нас, са относително еднообразни, защото нормативната уредба ограничава вида пенсионни плащания на компаниите, е належащо да се въведат законодателни промени, които да позволят разнообразяването им. Това налага пенсионноосигурителните дружества да предвидят и максимално да избегнат обективните рискове, като същевременно защитят интересите на своите клиенти и гарантират платежоспособността си.